

NAGY TAMÁS

A sport mint közpolitika, avagy miből úznek sportot a politikusok

A sport jelenleg válságban van Magyarországon. Ez a krízis egy természetes folyamat eredménye, ugyanis a tíz évvel ezelőtti politikai-gazdasági rendszerváltozást nem követte a sport átalakulása. Mostanra elérkezett az idő – illetve a stabilizációnak köszönhetően megvan az anyagi fedezet is – a sportügyek rendbetételéhez. A magyar sportot integrálni kell a piacgazdaság működési rendszerébe, hogy az átmeneti válság után a jövőben intenzív és eredményes – a hagyományokhoz méltó – sportélet alakuljon ki Magyarországon. A magyar sportnak a válságból való kivezetése legfőképpen a sportirányítás feladata lesz az elkövetkező években, de mindehhez társadalmi összefogás és támogatás is szükséges.

Dolgozatomban a sportpolitikát mint „public policy”-t (közpolitikát) vizsgálom a rendszerváltozás óta eltelt 10 évben, emellett azonban rövid történeti kitérőt teszek, illetve érintem a jövő lehetséges sportpolitikájának kérdését, kiemelten kezelve az Európai Unió sportigazgatását.

A dolgozat elkészítéséhez nyújtott szakmai segítséget ezúton szeretném megköszönni Török Gábor politológusnak, valamint a sportirányítás neves szakembereinek, Dénes Ferencnek, az ISM helyettes államtitkárának, Gallov Rezsőnek, az OTSH volt elnökének, Huszár Istvánnak, az MLSZ Nemzetközi Osztály vezetőjének, Nádori Lászlónak, a Testnevelési Egyetem professzorának, valamint Seprényi Gábornak, az ISM munkatársának.

A MAGYAR SPORT 1945–1990 KÖZÖTT

A magyar sportélet a II. világháború után viszonylag gyorsan talpra állt, elég csak az 1948-as londoni olimpiára gondolni, amelyen versenyzőink az addigi legjobb magyar olimpiai eredményt érték el (10 arany, 5 ezüst, 13 bronz), pedig 1946–47-től kezdődően a kommunista párt- és államvezetés mindinkább beleszólást követelt a sportélet irányításába. A vezetők elképzelése szerint a sportbeli sikerek népszerűséget hozhatnak a kommunista mozgalom számára, így a civil szerveződések megszüntetve a sportot teljesen államosították, és központi irányítás alá vonták Farkas Mihály, akkori honvédelmi miniszter vezetésével. A siker nem is váratott sokat magára, 1952-ben Helsinkiben, a magyar sport legeredményesebb olimpiáján 16 arany-, 10 ezüst-, 16 bronzérmét gyűjtöttek be sportolóink.

Az új sportirányítás az élsportot tekintve sikeresnek volt mondható, viszont a sport egészét vizsgálva káros következményeket hozott. Megszüntették a sport alapját képező civil szerveződések, az alulról szerveződő helyi sportegyesületeket, így a sportnak nem jött létre tömegbázisa. A rendszer előnye az volt, hogy a sportolókat elfogadta a hatalom, és a tehetséges versenyzőket, edzőket hagyták nyugodtan dolgozni. 1956-os események a sportban is törést okoztak, de a forradalom után igazi reform jött létre a sportpolitikában. A „puha diktatúra” idején ugyanis jelentősen meggyengült az állami befolyás, ami azt jelentette, hogy a 60-as években a sport civil háttere újra kiépült. A magyar sport tehát „töretlenül fejlődött”, és egy fontos mérföldkő volt az, hogy a 80-as évek elején legalizálták a sportolók külföldi munkavállalását. A nyolcvanas évekre a nyugodt fejlődés jellemző, annak ellenére, hogy sportolóink az 1984-es Los Angeles-i olimpián politikai okok miatt nem szerepelhettek. A négy évvel későbbi szöuli olimpián viszont remek eredmények születtek (11 arany, 6 ezüst, 6 bronz – ezzel az éremtáblázat hatodik helyén végeztünk). A sportban tehát világhatalommá váltunk a szocialista éra alatt. A „titok” a jó szakemberekben, illetve a kiváló szervezetségben rejlett. Nem csoda, hogy több nyugat-európai ország is élénken tanulmányozta sportrendszerünket, hogy megismerje a „magyar csodát”. Természetesen az imént említett két tényezőn (jó szakemberek, kiváló szervezetség) kívül a megfelelő anyagi bázis is adott volt, a hatalom erőn felül támogatta a versenysportot. Bár az állampolgárokat érdekelte a sport, a szabadidős sporttevékenység kultúrája nem kellőképpen fejlődött. Mindez annak a politikai elvnek volt köszönhető, amely nem az egészséges nemzet képét, hanem a kiemelkedő eredményeket tekintette fontosnak.

A MAGYAR SPORT 1990-2000 KÖZÖTT

Magyarországon a rendszerváltozás folyamata alapjaiban rázta meg a sport egész rendszerét. Főleg pénzügyi problémák jelentkeztek, elapadtak az addigi bőséges pénzforrások. Az új politikai berendezkedés megteremtésével, az államigazgatás újjáalakulásával az egyes neves fővárosi egyesületek minisztériumi támogatása is jelentősen lecsökkent, noha mind a mai napig nem szűnt meg. A vállalati szférából áramló pénzek csökkenése még drasztikusabb volt. Az állami vállalatok privatizáltak, az új tulajdonosok pedig az első években cégük helyzetének stabilizálására, és nem a sport támogatására fordították anyagi erőforrásaikat. Sajnos a hamarjában megkötött privatizációs szerződések az egykori nagyvállalati sportingatlanok helyzetét nem rendezték, így a sport további pozíciókat veszített. A rendszerváltást követően, mintegy 4-5 évvel később lett újra fontos téma a sport. Ebben szerepet játszott a sport nemzetközi térhódítása, valamint a magyar sport jó eredményei is (elég csak az 1992-es barcelonai olimpiai „termésre” gondolnunk, ahol 11 arany-, 12 ezüst- és 7 bronzérem született). Meg kell jegyeznünk, hogy ezeket az eredményeket már egyre nehezebb körülmények között érték el sportolóink, rengeteg egyesület és szakosztály anyagi gondokkal küszködött. 1996-ra – 1986-hoz viszonyítva – az igazolt felnőtt versenyzők száma 37%-kal, az utánpótlás korú versenyzők száma pedig 47%-kal csökkent.¹

1989-96 az átmenet időszaka volt: a sportpolitika szerepe az értékek mentésére korlátozódott. A második kormányzati ciklusban már megteremtődött az esélye a sport konszolidációjának, valamint egy hosszú távú sportkoncepció kidolgozásának. Ennek első lépése a sporttörvény (illetve az egyes sportcélú ingatlanok tulajdoni helyzetének rendezéséről szóló törvény) megalkotása, illetve elfogadása volt. Ekkor még a sportot összefoglaló ügyként kezelték, és többé-kevésbé mentes volt a pártpolitikai csatározásoktól. A törvény sajnos nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Leginkább a sport szervezeti és igazgatási kereteivel foglalkozik, de a sportfinanszírozási rendszert nem tárgyalja. Pedig ez lenne – mind a mai napig – a problémák megoldásának egyik kulcsa; a pénzügyi hiány ugyanis már a 1996-os atlantai olimpián elért eredményeken is megmutatkozott („csak” 7 arany-, 4 ezüst- és 10 bronzérem).

Az 1998-as választások után a hatalomra kerülő Fidesz-FKGP-MDF koalíciós kormány teljesen új sportpolitikát hirdetett meg. A sport irányításával – az ifjúságpolitikával együtt – önálló minisztérium foglalkozik, minden eddiginél nagyobb költségvetési támogatást biztosított a sport számára, valamint gyors szemléletváltást sürgetett a sportéletben. Jelenleg, 2000 elején ez a helyzet, de a következményeket csak évek

múltán fogjuk igazán tapasztalni, és akkor tudjuk megállapítani, hogy sportrendszerünk jó irányba fejlődött-e, vagy sem.

AZ EU SPORTPOLITIKÁJA

A jövőbeli magyar sportpolitikának természetesen – ugyanúgy, ahogy a többi ágazati politikának – meg kell felelnie az Európai Unió elvárásainak, az uniós jogszabályoknak. Ugyanakkor az EU és a sport kapcsolata rendkívül érdekes, hiszen az Unió alapszabályaiból kimaradtak a sportot érintő rendelkezések. Ez nem is meglepő, ha jobban belegondolunk, hiszen az 50-es években a háború utáni rendezésnek, illetve a megkezdődő integrációnak először a kulcsfontosságú ágazatokat kellett rendbe tennie, szabályoznia. Az 1949-es Római Szerződés a sportot, mint az emberi kultúra szerves részét, az Európa Tanács hatáskörébe utalta. A sport ekkor még nem volt annyira jelentős szeglete a társadalomnak, mint manapság. A sport az EU életében először 1985-ben tűnt fel az ún. Adonnino-jelentés révén, amelyben – többek között – az is olvasható, hogy „a sport kiváló eszköz arra, hogy az európaiak EU-hoz való tartozási érzését elősegítse”. A 90-es évek elején egyre több sporttémájú dokumentum születik, és az ágazat felügyelője az EU Bizottságának X. Főigazgatósága lesz.

A sportszférát az Unió három irányelv alapján kezeli:

- sport mint kommunikációs eszköz;
- sport támogatása (bevonása az EU támogató programjaiba);
- a belső piac kihatásai (a profi sport szabályozása az EU gazdasági elvei szerint)

Az Unió jogszabályai természetesen közvetve hatást gyakorolnak a sportra is, de csak kimondottan a hivatásos sporttevékenységekre. Tehát a professzionális sport, mint az üzleti szféra egyik ága, az EU igazságszolgáltatási és jogszabály-alkotási hatáskörébe tartozik. A profi sportban is érvényesülnie kell az EU alapfilozófiájának. Mégpedig négy tényezőnek: a munka, az árak, a tőke és a szolgáltatások szabad mozgásának. Ezek a szempontok érzékenyen érintették a nemzetközi sportszövetségeket az átigazolási szabályzatok, valamint az „idegenlégiósok” szerepeltetése miatt. Az Európai Unió Bizottsága és az Európai Labdarúgó Szövetség (UEFA) között 1990-ben létrejött Gentleman's Agreement értelmében egy csapatban csak 3 idegenlégiós + 2 „asszimilált” (azaz legalább 5 éve abban az országban játszó) játékos szerepelhet. Még ebben az évben kitört a – később elhíresült – Bosman-ügy, amelyben 1995-ben született végleges döntés. Ez érvényteleníti az előbb említett EU-UEFA megállapodást, és kimondja, hogy az EU törvényeinek megfelelően az Európai Unión belül szabadon igazolhatók és szerepeltethetők az EU-állampolgár játékosok. Természete-

sen ez a rendelkezés nem vonatkozik az amatőr sportolókra, illetve a válogatott mérkőzésekre, ugyanis azok nem tekintendők gazdasági tevékenységnek. Ez a döntés a társult országok helyzetét nem szabályozza, tehát a magyar labdarúgók továbbra is Európai Unión kívüli állampolgárként „valódi” külföldinek minősülnek. Az Európai Unióban egyre inkább felértékelődik a sport szerepe. Felmérések szerint az unió állampolgárainak egynegyede aktívan sportol,² és a sport az üzleti szférában is egyre nagyobb szerepet játszik. Ennek megfelelően az 1997-es Amszterdami Egyezmény tartalmaz is egy nyilatkozatot a sportról: „A konferencia kiemeli a sport társadalmi jelentőségét, különös tekintettel az identitástudat formálásában és az emberek összetartozásában játszott szerepére. A konferencia ezért felhívja az Európai Unió testületeit, hogy hallgassa meg a sportszervezeteket, amikor a sporttal kapcsolatos fontos kérdések vannak napirenden. Ezen a téren különös figyelmet kell szentelni az amatőr sport sajátos jellemzőinek.”

Az EU jelenlegi sportpolitikáját a támogatás és szubszidiaritás elve jellemzi, tehát az EU programjain keresztül támogatja a sportot, de érintetlenül hagyja a sportot felügyelő nemzeti kormányzati és nem kormányzati hivatalok hatáskörét, beleszólási jogot csak nem megfelelő működés esetén gyakorolhat.

Az EU mellett nem szabad megfeledkeznünk az Európa Tanács – amelynek 1990 óta tagjai vagyunk – ajánlásairól és határozatairól sem. Az ET Sportfejlesztési Bizottsága (CDDS) már 1978-ban létrejött, és intenzív munkát folytat. Ennek fontos tanácskozó szerve az Európai Sportminiszterek Konferenciája (ESMK), amely ajánlásokat fogalmaz meg a sporttal kapcsolatban. Ilyen az 1985-ös „Egyezmény a sportrendezvények, különös tekintettel a labdajátékok nézőközönsége erőszakmentes viselkedésének követelményéről”, valamint az 1989-es „Doppingolás elleni egyezmény”. 1992-ben szintén az ESMK határozott az Európai Sport Charta és a Sport Etikai Kódexének megalkotásáról.

A SPORTPOLITIKA MINT KÖZPOLITIKA

„Közpolitikán a közügyek intézését értjük a politikai célok és programok elfogadása és megvalósítása értelmében”.³ A közpolitika a kormányzástan tudománya, de nem csak a kormányzati szervek hatásköre. A nyugati demokráciákban az állami vezetők belátták, hogy a „politikacsinálás” folyamatába a társadalom legszélesebb rétegeit is be kell vonni, a társadalom és a kormány érdekeit egyeztetve kell a kormányzati döntéseket meghozni. Ezzel már el is jutottunk a közpolitikai ciklus vizsgálatához, amelyet Ágh Attila terminológiája szerint vizsgálunk. Eszerint a ciklus négy szakaszból áll:⁴

1. *kezdeményezés*: a társadalmi problémák felmerülése és a kormányzathoz való eljuttatása;
2. *megformálás*: a tárgyalásos döntéshozatali folyamat;
3. *alkalmazás*: a döntések átültetése a gyakorlatba, végrehajtás
4. *értékelés*: a döntés hatásainak vizsgálata, szükség esetén a közpolitikai ciklus újraindítása.

Kezdjük azzal, hogyan lett a sport mint társadalmi mozgalom maga is egy közpolitika. A sport szervezett keretei a 19. század második felében jöttek létre, sportegyesületek alakultak, amelyek különböző versenyeken mérköztek meg egymással. A két világháború közötti időszakban – a gyorsan fejlődő olimpiai mozgalomnak is köszönhetően – a sportot már nemzeti és nemzetközi téren egyaránt nagy érdeklődés kísérte a társadalom részéről. Már ebben az időszakban is megfigyelhető a sport és a politika kapcsolata: az 1936-os berlini olimpiát például a németek a háborús eszme szolgálatába állították.⁵ A II. világháború után a sportmozgalom töretlenül fejlődött, az 1960-as évektől, a műholdas közvetítések megjelenésével a sport globalizálódott. Ezt bizonyítja, hogy az 1984-es Los Angeles-i olimpia versenyeit mintegy két és fél milliárd néző követte figyelemmel szerte az egész világon.⁶ A fejlett országokban kialakult a sportolás kultúrája, amivel párhuzamosan megjelentek különböző igények és problémák a társadalom részéről. Közben az állami vezetők és a politikusok is egyre inkább felismerték a sportban rejlő lehetőségeket, és komolyan foglalkoztak is vele. Kiépítették a megfelelő állami intézményrendszert (ma már a legtöbb fejlett országban minisztériumi szinten kezelik a sport ügyeit). Az új évezred küszöbén a sport a kormányzat számára egyrészt megoldandó problémákat, másrészt a politikai célok elérésének egyik eszközét jelenti.

A sportpolitika mint közpolitika meglehetősen új szakterület, még nemzetközi téren is. Ennek megfelelően a témához kapcsolódó szakirodalom még nem túl jelentős. Az eddigi művek egy része leíró jellegű, egy ország sportpolitikáját mutatja be, de egyre több összehasonlító, komparatív közpolitikai tanulmány is születik. Ezek közül az egyik legjelentősebb Barrie Houlihan *Sport, policy and politics* című munkája.

A továbbiakban először a sportpolitika intézményeit, azaz a politikai arénát elemzem, azután a sportpolitikai szereplőket vizsgálom, végül pedig a legfontosabb sporttémájú ügyeket („issue”-kat) tekintem át röviden.

A MAGYAR SPORT INTÉZMÉNYI FELÉPÍTÉSE

Az OTSH szerepe a sportéletben

A rendszerváltozást követően a sport legfőbb irányító szerve az OSH (Országos Sporthivatal), illetve 1992. január 1-től az OTSH (Országos Testnevelési és Sporthivatal) volt, amely a kormány irányítása alá tartozó önálló, országos hatáskörű államigazgatási szervként működött. Az OSH elnöke – Gallov Rezső – kezdetben az Antall-kormány megalakulásakor a Művelődési és Közoktatási Minisztérium helyettes államtitkáráként látta el feladatait. Így értelemszerűen a sport miniszteri szintű felügyeleti jogkörét Andrásfalvy Bertalan művelődési és közoktatási miniszter gyakorolta. Nagy előrelépés volt, hogy 1992. január 1-től a megalakuló OTSH-t a Miniszterelnöki Hivatal felügyelete alá helyezték, és elnöke államtitkári rangot kapott. Így az elnök sokkal jobban részt tudott venni a döntéshozatali folyamatokban, ezáltal állami szinten sokkal többet tudott tenni a sport megfelelő kezeléséért. Ebben az időszakban a felügyeleti jogkört Horváth Balázs tárca nélküli miniszter gyakorolta.

Az 1994-es választásokat követően az MSZP és az SZDSZ részvételével koalíciós kormány alakult. „A [koalíciós] tárgyalások során nem merült fel a magyar sport szervezeti felépítését érintő radikális változtatás igénye. A vélemények többsége egy országos hatáskörű, önálló hivatalt tart továbbra is szükségesnek, államtitkár vezetésével, a kormány egy tagja által felügyelve.”⁷

A kormány megalakulásakor a belügyminiszter, Kuncze Gábor lett megbízva az OTSH felügyeletével. Gallov Rezső lemondott posztjáról, felajánlva ezzel az új kormányszatnak, hogy az saját elképzeléseit megvalósítsa. A kormányzat nem fogadta el a lemondást, és továbbra is bizalmat szavazott Gallovnak. A sportirányítás legfelső igazgatási szerve szinte változatlan maradt. A koalíciós partnerek közötti feszültség egyre inkább kihatott a sport területére is, ezért 1996 őszén Gallov lemondott és kérte nyugdíjaztatását. Ezt sokáig nem fogadta el a kormányzat, illetve csak halogatták a döntést, míg végül 1997. január 1-vel kinevezték Harcsár Istvánt, a Magyar Asztalitenisz Szövetség korábbi elnökét az OTSH elnökévé.

Az OTSH elnökének törvényben⁸ meghatározott feladatai a következők voltak:

- irányítja az OTSH hivatalát, illetve az OTSH alá tartozó intézményeket;
- kidolgozza a sporttal kapcsolatos központi fejlesztési elveket; kezdeményezi és előkészíti a sportra vonatkozó állami döntéseket;

- elősegíti a testnevelési és sporttevékenységet végző szervezetek tevékenységének összehangolását és együttműködik e szervezetekkel, valamint a helyi önkormányzatokkal;
- dönt a sportcélú központi állami pénzeszközök felosztásáról, illetve ellenőrzi a sportcélú ingatlanok működtetését, és szükség szerint ezek kezelésére közhasznú társaságot alapíthat;
- elősegíti az egészséges életmód és a szabadidősport népszerűsítését, feltételeinek megteremtését, valamint együttműködik az érdekelt miniszterrel;
- közreműködik a sporttal kapcsolatos tudományos kutatómunka összehangolásában és fejlesztésében, valamint gondoskodik a sportszakemberek képzéséről és továbbképzéséről.
- működteti a nemzeti válogatottak központi felkészítését szolgáló létesítményeket, a sportinformatikai rendszert, valamint szervezi a doppingszerek tilalmának betartását, ellenőrzését;
- ellátja a nemzetközi sportkapcsolatokkal összefüggő állami feladatokat.

Az ISM megalakulása

Az 1998-ban megalakuló Orbán-kormány teljesen új sportpolitikai koncepciót dolgozott ki. A sport irányítását miniszteri rangra emelték. Ennek első lépése az ifjúsági és sportügyi államtitkárság létrehozása a Miniszterelnöki Hivatalban, amely fél évig a Studniczky Ferenc megbízott elnök vezette OTSH mellett működött. 1999. január 1-től megalakult az Ifjúsági és Sportminisztérium (ISM), amely az OTSH jogutódjának tekinthető. Deutsch Tamást kinevezték ifjúsági és sportminiszterré, a politikai államtitkár Szakács Imre, a közigazgatási államtitkár Wootsch Péter lett, akinek posztját 2000. január 15-től Bodor András tölti be. A minisztériumban két helyettes államtitkárság felügyeli a sportot, az egyik – Dénes Ferenc helyettes államtitkár vezetésével – az általános sportügyekkel, a másik – Szekecs Pál irányításával – a fogyatékosok sportjával foglalkozik. A minisztérium 107 fős apparátussal működik, amelyből 17 fő dolgozik a sportügyi államtitkárságon.

Önkormányzati sportirányítás

A sportigazgatás hierarchiájának alsóbb szintjein a sport szerveződése két külön szálon fut. Az egyik a területi szintű, a másik pedig a sportági alapon kiépülő igazgatási rendszer. A területi szintű sportigazgatás a szocialista rendszerben a megyei tanácsok sportosztályain bonyolódott. A rendszerváltozás után természetesen ezek a feladatok a települési önkormányzatok

hatáskörébe kerültek. Emellett párhuzamosan létrejöttek az OTSH-hoz tartozó megyei sportigazgatóságok. Ezek dekoncentrált közigazgatási szervekként intézték a sportszervezési feladatokat. Ezt a rendszert az 1991. évi XX. törvény megerősítette, tehát a 90-es évek első felében a sport területi szintű irányítása két vonalon működött, egyrészt a települési önkormányzatok sportigazgatási szervei, másrészt az OTSH megyei sportigazgatóságai révén.

A helyi önkormányzat feladatai:⁹

- meghatározza a testnevelési és sportfejlesztési célkitűzéseket és feladatokat;
- támogatja a testneveléssel és sporttal foglalkozó szervezeteket;
- fenntartja és működteti a tulajdonát képező sportlétesítményeket;
- együttműködik az illetékességi területén tevékenykedő testneveléssel és sporttal foglalkozó szervezetekkel.

Ezt a folyamatot változtatta meg a Horn-kormány rendelete, amely szerint 1997. január 1-től a területi sportirányítás feladata a megyei önkormányzatok hatáskörébe került. Ezzel párhuzamosan megszűntek az OTSH dekoncentrált szervei.

Sportági szakszövetségek

Az élsport egyik alappilléret a sportági szakszövetségek alkotják. Működésüket az 1989. évi 9. törvényerejű rendelet szabályozta 1996-ig. Eszerint a sportági szövetségek összefogják az adott sportágban működő szakosztályokat, kiírják a nemzeti bajnokságokat, esetleg kupaküzdelmeket és egyéb versenyeket, valamint megteremtik a feltételeket a válogatott sportolók, illetve a nemzeti csapat eredményes felkészüléséhez. Az 1996. évi sporttörvény megteremti a köztestületté való átalakulás lehetőségét, valamint pontosan szabályozza a szakszövetségek jogállását, feladatait, szervezeti felépítését, működését és a törvényességi felügyelet gyakorlását.

A törvény alapján a sportági szövetségek szabályozási, versenyszervezési, nemzetközi, sportszakmai, érdek-képviselési, belső egyeztető-szolgáltató és gazdálkodási feladatokat látnak el.¹⁰

A sportági szakszövetségek nagy részének kiterjedt területi szervezete van, általában megyei, esetleg városi vagy kerületi szövetségek formájában.

Megfigyelhető, hogy egyes sportági szövetségek vezető tisztségeit ismert politikusok, gazdasági szakemberek vagy akár televíziós személyiségek töltik be. Példának okáért az MSZP képviselője, Baráth Etele a Magyar Kajak-kenu Szövetség elnöke, a fideszes Balsay István a kosárlabda-szövetség társelnöke, míg

Berényi János a teniszszövetség, Rózsa György pedig a Magyar Tornász Szövetség elnöki posztját tölti be. Mindez az adott személy kapcsolatai révén a sportág szerepének és támogatottságának növekedését eredményezheti.

A törvényi szabályozás

A sport intézményi kereteinek vizsgálatánál mindenképpen ki kell térnünk a jogi szabályozás kérdéseire, illetve meg kell vizsgálnunk a tényleges jogszabályokat. A sportot befolyásoló jogszabályokat három külön csoportba lehet sorolni. Az egyik csoport a kizárólag és közvetlenül a sportot szabályozó törvénykezés, a másik azon jogszabályok összessége, melyeknek csak egy részét képzik a sporttal kapcsolatos kitételek, míg a harmadik kategória az olyan rendelkezések halmaza, amelyek csak közvetetten vannak hatással a sportszférára.

A sportot szabályozó alapvető jogelv az alkotmány 70/D.§-a:

„(1) A Magyar Köztársaság területén élőknek joguk van a lehető legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez.

(2) Ezt a jogot a Magyar Köztársaság a munkavédelem, az egészségügyi intézmények és az orvosi ellátás megszervezésével, a rendszeres testedzés biztosításával, valamint az épített és a természetes környezet védelmével valósítja meg.”

Ez biztosítja az állampolgár számára a testedzéshez való szabad jogot, valamint kötelezi az államot az ehhez való feltételek megteremtésére.

A sportot szabályozó komplex törvény jelenleg az 1996. évi LXIV. törvény (a továbbiakban sporttörvény). Megszüntetése előtt mindössze egyetlen joganyag, a testnevelésről szóló 1921. évi LIII. törvénycikk foglalkozott átfogóan a testnevelés és a sport kérdéseivel. Klebelsberg Kunó törvénye óta 75 évnek kellett eltelnie, hogy megszülessen a sport lehetőleg minden területét szabályozó jogszabály. A Horn-kormány által beterjesztett és elfogadott sporttörvény emiatt is jelentős volt, viszont nem volt megfelelően előkészített ahhoz, hogy a sportot az átmeneti állapotában megfelelően kezelni tudja. Ezért még ugyanabban a ciklusban kétszer módosították a törvényt (1998. évi II., illetve XXXI. törvény), a következőkben pedig alapvetően megváltoztatta az 1998. évi LXXXVI. törvény, amely az ISM felállításával kapcsolatos változtatásokat, valamint az új kormány elképzeléseit kodifikálta.

A sporttörvény mellett nem szabad elfeledkeznünk az 1996. évi LXV. törvényről, amely az egyes sportcélú ingatlanok tulajdoni helyzetét kezeli. Ez a törvény kissé későn született meg, ugyanis már korábban a privatizáció folyamatával párhuzamosan kellett volna rendezni az egyes állami vállalatok sportingatlanainak helyzetét is. Ennek hiányában az új tulajdonosok jó né-

hány sporttelepet megszüntettek, átépítettek, ezzel csökkentve a sportrendszer vagyonát. (A törvényt módosította az 1997. évi XXIII. tv.) Ez a két törvény az első kategóriába tartozik, tehát kizárólag a sportrendszer területét, területeit szabályozza. Ide soroljuk még az olimpiai bajnoki járadékról szóló 1997. évi XXII. törvényt, amelyet az Orbán-kormány az 1998. évi LXXXI. törvény alapján kiterjesztett az olimpiai, valamint – a Los Angeles-i olimpia bojkottja miatt – az 1984-es nemzetközi „A” kategóriás versenyeken érmet szerzett sportolókra. A járadék mértékének megállapításáról és folyósításáról rendelkezik az 59/1998. és a 70/1999. számú Kormányrendelet valamint a 71/1999. számú, amely a fogyatékos sportolók járadékának kérdését kezeli. Ebbe a kategóriába tartozik még jó néhány kormányrendelet, például a 86/1998. számú a doppingszerek használatának tilalmáról, a rövid életű 129/1998. számú az OTSH-t felügyelő miniszter kijelöléséről, a 113/1999. számú az ifjúsági és sportminiszter feladat- és hatásköréről, valamint a 2000. márciusában megalkotott 28/2000. számú a sportesemények rendezéséről és a nézők biztonságáról. Emellett még számos kormányhatározat is fogalmaz meg irányelveket a sportrendszerrel kapcsolatban, többek között az 1042/1998. számú a sport-szervezetek köztartozásainak rendezéséről, valamint az 1124/1997. számú „a sport, különösen a labdarúgás területén szükséges néhány kormányzati intézkedésről”.

Az általam felállított második kategóriába tartozik három, az önkormányzatok működését, ezen belül az önkormányzat sporttal kapcsolatos feladatát is szabályozó – illetve inkább csak említő – jogszabály. Ezek az 1990. évi LXV., az 1991. évi XX. törvény, valamint ennek módosítása, az 1994. évi LXIII. törvény. Ezenkívül természetesen sok olyan ágazat van, amelynek törvénykezése érinti a sport területét (pl. egészségügy, szerencsejátékok, környezetvédelem stb.). Ilyen típusú nem törvényi szintű rendelkezés a 287/1997. számú kormányrendelet az utazási kedvezményekről, valamint a 89/1994. számú a sportszférában dolgozó közalkalmazottak jogállásáról.

A harmadik csoportba tartozó jogszabályok köre rendkívül széles, ugyanis a legtöbb törvény valamilyen szinten közvetetten befolyásolja a sportszféra helyzetét és működését. Ilyenek az államháztartásról szóló törvények, az – alakuló gazdasági társaságok számára különösen fontos – adó- és számviteli törvények, valamint a médiát szabályozó törvények. Ebből a csoportból két törvényt szeretnék kiemelni, amely a sportegyesületek és sportági szakszövetségek jogállásának, illetve működésének kérdéseit rendezzi: az egyesülési jogról szóló 1989. évi II. tv., valamint a közhasznú szervezetekről szóló 1997. évi CLVI. tv. (ún. nonprofitörvény).

Sport az országgyűlésben

A parlament a politikai aréna egyik legfontosabb színtere. Itt folyik a párbeszéd a szembenálló politikai pártok, valamint a kormányzat részvételével. Az érdek-képviselési szervek legfőbb célja, hogy ügyeik az országgyűlés napirendjére kerüljenek. Mindez azért fontos, mert amelyik „issue” itt tárgyalásra kerül, azzal már kormányzati szinten is foglalkoznak. Ilyen ügyek felvetője lehet a kormányzat, lehetnek az egyes politikai pártok, de természetesen maguk a képviselők is. Az ügyek bemutatása történhet napirenden kívüli felszólalással, illetve kérdés típusú aktusként. Az elmúlt tíz év parlamenti munkáját megvizsgálva¹¹ a következő megállapításra jutottam. 1990. május 2. és 2000. március 26. között 27 darab interpelláció, 34 kérdés, 1 azonnali kérdés, valamint 18 napirenden kívüli felszólalás hangzott el sporttémában. Az interpellációk közül mindössze kettőt nem fogadott el az országgyűlés, 1999. április 13-án Deutsch Tamás, az ifjúsági és sportminiszter két ellenzéki interpellációra adott választ szavazták le a képviselők. Ez később komoly koalíciós feszültségeket is okozott a Fidesz-MPP és az FKGP között.

A kérdés típusú aktusok és a napirenden kívüli felszólalások ciklus szerinti bontását az 1. táblázat mutatja.

1. táblázat.

	1. ciklus	2. ciklus	3. ciklus	
Interpellációk	kormánypárti	2	–	2
	ellenzéki	7	10	6
Kérdések	kormánypárti	–	14	2
	ellenzéki	3	6	9
Azonnali kérdések	kormánypárti	–	–	–
	ellenzéki	–	1	–
Napirenden kívüli felszólalások	kormánypárti	3	2	4
	ellenzéki	1	7	1

A sport az első parlamenti ciklusban nem kapott lényeges szerepet, egyedül az 1993-ban a Nemzeti Sport Alapról szóló törvényjavaslat, valamint a testnevelés és sport megújításának koncepciójáról rendelkező országgyűlési határozati javaslat tárgyalása miatt foglalkozott a parlament többet a sport kérdéseivel. Érdekes, hogy az első ciklusban két olimpiai bajnok

is ült a képviselői padosorokban: Gyarmati Dezső és Török Ferenc. Az első két ciklus sportügyekben legtöbbször megszólaló képviselője Nádori László, a Testnevelési Egyetem professzora volt, aki 8 évig a parlament sport albizottságának elnöki tisztét is betöltötte.

Sportügyekben a legaktívabb 1996-ban volt a törvényhozás, ekkor a két sporttörvény vitái tartották több hétig napirenden a sport kérdéseit. Hasonlóan sokat 1998 őszén, illetve 1999 tavasszal foglalkozott az országgyűlés a sport témájával, az Ifjúsági és Sportminisztérium megalakulása és munkája kapcsán.

Parlamenti bizottságok

A törvényhozásnak, valamint a kormányzati munka ellenőrzésének fontos szervei a parlamenti bizottságok. A sporttal foglalkozó bizottságok alakulása szemléletesen mutatja a sport növekvő fontosságát és szerepét a törvényhozói munkában. Az első ciklusban még a Kulturális, Oktatási, Tudományos, Sport, Televízió és Sajtófelügyeleti Bizottság, illetve 1992-től az Oktatási, Ifjúsági és Sportbizottság keretei között folyt a sporttal kapcsolatos munka. A második kormányzati ciklus során Oktatási, Tudományos, Ifjúsági és Sportbizottság működött, míg 1998-ban külön Ifjúsági és Sportbizottság alakult. A sportbizottság foglalkozik a sportcélú törvények előkészítésével, illetve a sporttal összefüggő kormányzati munka ellenőrzésével. A sportbizottság fontos feladata, hogy a sportot közvetlenül érintő törvényjavaslatokat vizsgálva igyekezzen a sport számára szükséges módosításokat kidolgozni, illetve a parlamentben a törvényjavaslat vitájában ezeket interpretálni.

Sportkölségvetés

Az 1990 és 1998 közötti évek költségvetéseiben a legnagyobb sport jellegű támogatást természetesen az OTSH kapta. Emellett a sport egyéb csatornákon is jutott állami pénzekhez, például az önkormányzatok, a népjóléti vagy éppen az oktatási tárca révén. Ezenkívül az egyes budapesti sportegyesületek külön támogatást is kaptak és kapnak egykori „bázisminisztériumuktól”. Az Újpesti TE a Belügyminisztériumtól (BM), a Kispest-Honvéd a Honvédelmi Minisztériumtól (HM), a Ferencváros a Földművelésügyi (és Vidékfejlesztési) Minisztériumtól (F(V)M), míg az MTK a Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Minisztériumától (NGKM), később pedig az Ipari és Kereskedelmi Minisztériumtól (IKM) részesült támogatásban. Ez leginkább a sportlétesítmények működtetését biztosította, de az UTE és a Honvéd az operatív működésre is kapott közvetlen költség-

vetési pénzeket. Ez a rendszer a szocializmus maradványa, és negatív hatással van az átalakuló sportrendszerre. A szocialista rendszerben – a fenti támogatási szisztéma miatt is – magyar sport nagyon fővároscentrikussá vált. Itt működtek az egyes nagyvállalatok, amelyek hatalmas összegekkel támogatták a sportot. Vidéken általában nagyvárosokban, nagy állami vállalatok támogatásával jöttek létre sportközpontok, eredményes sportegyesületek. Gondoljunk csak a DVTK-ra (Diósgyőri Vasgyár), vagy az egykori Rába ETO-ra. A csapatsportágak tekintetében ez a tendencia megfordult a rendszerváltás óta: vidéki fellegvárak jöttek létre, helyi mecénásokkal és fanatikus, lokálpatrióta szurkolótáborokkal. Ezzel szemben a fővárosi csapatok száma egyre kisebb lett. A 90-es évek elején a fővárosi nagyvállalatok támogatása jelentősen lecsökkent. (Ennek esett áldozatul a Tungsram sportegyesület.

A minisztériumok általi támogatási szisztéma már idejétmúlt, a modern sportrendszer kialakulása érdekében meg kellene szüntetni, hiszen a minisztériumok számára is csak nyűg a sportlétesítmények fenntartása. Az Orbán-kormány koncepciója szerint a sportlétesítményeket központi kezelés alá kell vonni az ISM-ben. Ezt mégsem sikerült megvalósítani, mert a koalíciós partner ragaszkodott ahhoz, hogy a kispap vezetője FVM és HM sportingatlanai továbbra is saját kezelésben maradjanak.

Most térjünk vissza az első ciklus költségvetésének vizsgálatára¹² (2. és 3. táblázat).

2. táblázat. Az OTSH költségvetési támogatása 1991-94 (millió forintban)

Fejezet	1991	1992	1993	1994
OTSH igazgatása	192,4	172,6	400,3	401,1
Területi sportigazgatás		300	-35	
Sportlétesítmények tervező üzem	-0,5			
Központi sportlétesítmények	402,4	405,9	477,2	296,1
Intézményi beruházások	240	240	240	424
Felújítás	141,5	141,5	134,5	154,5
Utánpótlás		14,7	15,5	15,5
Testnevelés		27,6	11,8	11,8
Szabadidősport		28,5	30	30
Egyéb céltámogatás	184,1	82	89,6	89,6
Sportegyesületek támogatása	217,4	206,5	55	55
Sportszövetségek támogatása	351,7	510,4	598,4	604,4
MOB	48,3		50	81
Olimpiai szereplés		290		14
ET sportbizottságok ülésein való részvétel	1,5			
Honvédelmi sportszövetség	84			
Sportfejlesztési Alap megszüntetése miatt	60			
Spotinformatikai rendszer			5	5
Nemzetközi sportkapcs.			18	18
Központi sportesemények			55,2	55,2
Sporttudomány			11	11
Sportorvosi vizsgálat			30	
Magyar Diák-sport Szövetség			30	
Tartalék	9,8	9,8	9,8	14
Összesen	1932,6	2429,5	2226,3	2280,2

3. táblázat. Egyéb költségvetési támogatások (1990–94)
(millió forintban)

Min.	Fejezet	1991	1992	1993	1994
BM	Sportlétesít- mények	260	148,4	68,1	65,2
	UTE támogatása			145	145
	BRSE			5	5
	Önkormányzati normatíva			526,7	526,5
HM	Sportlétesít- mények	238,9	253	260,8	89,1
	Honvéd SE				150,6
FM	Kiemelt sport- létesítmények	91	143,2	210,4	239,4
NGKM	MTK sport- létesítmények	27,5	27,8	37,7	85,3
NM	Ifjúsági és szabadidősport				300
	Összesen	617,4	572,4	1253,7	1606,1

Az Antall-kormány a kormányzati ciklus első éveiben meglehetősen szűkre szabta a sport támogatását, 1991-ben csak mintegy 2,5 milliárd forint jutott a sportszféra támogatására. Ez nagyjából a költségvetés 0,27%-a volt. Az 1992-es barcelonai olimpiai szereplést erőn felül támogatta a kormányzat (290 millió forint, amely mintegy tizede az összes sporttámogatásnak), de a testnevelés csökkenő és a szabadidősport 1994-ig stagnáló támogatása nem örvendeztette meg a sportbarátokat. Az 1993-ban megalakított Nemzeti Sport Alap 1994-ben viszont 300 millió forinttal támogatja az ifjúsági és szabadidősportot.

A második ciklusban a sporttámogatások mértéke hasonló mértékű, a költségvetés 0,25–0,3%-a volt. (4. és 5. táblázat)¹³

4. táblázat. Az OTSH költségvetési támogatása 1995-98
(millió forintban)

Fejezet	1995	1996	1997	1998
OTSH igazgatása	451,7	458,1	518,8	440,9
Központi sportlétesítmények	683,6	1177,2	1611,1	2043,5
MTK Sportlét. Ellátó Intézet			93,9	128,9
Központi beruházások	458,0	7,0	10	80
Felújítás	2,4	2,4	2,9	100
Versenysport	595,9	672,2	750,2	851,2
Utánpótlás-nevelés, diáksport	109,7	159,7	199,7	187,7
Szabadidősport	20	20	20	20
Sporttudomány	8	8	8	8
MOB	148,8	55	100	100
Magyar Speciális Olimpiai Szövetség				8
Magyar Paraolimpiai Bizottság				16
Olimpiai szereplés		422,5		40
Paraolimpiai szereplés		15		
Universiade			30	
UTE támogatása			135	135
Bukmékeri játékok adója				150
Vasas Sportlétesítmények működése				92
Nemzetközi konferenciák	54			
Egyéb szakmai célfeladatok	88,3	88,3	82,9	180
Versenysport- szervezetek normatíva		158,4	136,2	168,5
Diáksport szervezetek normatíva		29,7	25,5	25,5

Fejezet	1995	1996	1997	1998
Szabadidősport- szervezetek normatíva		9,9	8,5	8,5
Labdarúgás		14,3	12,3	12,3
Létesítmények (pályázat)		33	28,4	28,4
Működés (pályázat)		26,3	22,6	22,6
Sportesemény- rendezés (pályázat)		15,3	13,2	13,2
Egyéb (pályázat)		23,1	8,8	8,8
Működési kiadások			11,1	12,2
Mező Ferenc Alapítvány			50	5
Gerevich Közalapítvány			250	350
Gerevich totó játékadó-támogatás				330
NISZKA támogatása			75	5
NISZKA sorsjátékadó- támogatás				440
Összesen	2620,4	3395,4	4204,1	6011,2

5. táblázat. Egyéb költségvetési támogatások (1995-98)
(millió forintban)

Min.	Fejezet	1995	1996	1997	1998
BM	UTE	140	135		
	RHSE	9	8,8	12	17
	Rendészeti Sportszövetség			10	15
	Önkormányzati normatíva	525,5			
HM	Sport- létesítmények	107,4			
	Honvéd SE	150,9			
FM	Kiemelt sport- létesítmények	314,9	423,7	500,3	527,7
IKM	MTK sport- létesítmények	91,8	93,2		
NjM	Ifjúsági és szabadidősport	300			
	NISZEEA		56	56	
MKM	Felsőoktatási Sport	8	14,3		
Összesen		1647,5	731	578,3	559,7

A gazdasági stabilizációt szolgáló törvénycsomag, az ún. Bokros-csomag a sportot is érzékenyen érintette. Egyrészt a sportegészségügyet, amely kikerült az államilag támogatott egészségügyi szolgáltatások köréből, másrészt a felsőoktatás sportját, ahol az intézmények – a kényszerű leépítések hatására – sok testnevelő tanártól váltak meg. A sporttörvény rendelkezéseinek megfelelően 1997. január 1-jei hatállyal két közalapítvány – a Gerevich Aladár Nemzeti Sport Közalapítvány (NSKA), illetve a Wesselényi Miklós Nemzeti Ifjúsági és Szabadidősport az Egészséges Életmódot Közalapítvány (NISZKA) – alakult meg és vett részt az állami pénzek elosztásában. Az NSKA az olimpiai mozgalom, a versenysport és az utánpótlás-nevelés állami feladatainak ellátására, a NISZKA a gyermek-, ifjúsági és szabadidősport, valamint a fogyatékosok sportjának támogatására jött létre. A közalapítványok 1998-tól az egyes szerencsejátékok játékadójának törvényben meghatározott százalékával is gazdálkodhattak.

Az Orbán-kormány megalakulása a sportszféra számára jó lehetőségeket jelenthet. A minisztérium megalakítása mellett – a kormányprogrammal összhangban – jelentős mértékben növekedett az állami támogatások mértéke is. Mint azt a 6. és a 7. táblázat¹⁴ is mutatja, 1999-ben mintegy 11 milliárd forint jutott a sportszférának. (A táblázatban nem szereplő önkormányzati sporttámogatást is beszámítva ez az összeg 12 milliárd forint).

6. táblázat. Az ISM sportköltségvetése (1999–2000)
(millió forintban)

Fejezet	1999	2000
Igazgatási költségek	380,3	405,6
Központi sportlétesítmények	1097,5	1194,7
Sportszervezetek támogatása	520,0	536,0
Sportszervezetek köztartozási rendezése	1000,0	850,0
Sydney 2000 támogatása		767,6
Universiade	25,0	
Szabadidősport-programok támogatása	150,0	300,0
SKA támogatása	5,0	
SKA támogatása (sors. játékadó)	530,0	530,0
SKA támogatása (totó játékadó)	380,0	380,0
MOB	350,0	350,0
Olimpiai érmesek járadéka	183,0	248,0
Mező Ferenc Közalapítvány	15,0	10,0
Olimpiai műhelyek támogatása	415,0	420,0
Futball-fejlesztési program	500,0	400,0
Nemzeti Atlétikai program	300,0	330,0
Kosárlabda-fejlesztési program		100,0
Sportvállalkozások támogatása	700,0	300,0
ISM felújítás	10,0	
Sportlétesítmények építés és korszerűsítés	1000,0	800,0
Sportlétesítmények kezelési rendszer újítása		298,1
Sportinformatikai rendszer	150,0	30,0
Magyar Speciális Olimpiai Biz.	8,0	8,0

Fejezet	1999	2000
Magyar Paraolimpiai Bizottság	16,0	16,0
Fogyatékos sport fejlesztése	50,0	59,4
Fogyatékos Sportlétesítmények fejlesztése		10,0
Sportegészségügy	50,0	35,0
Sporttudomány		30,0
Területi kapcsolatok		90,0
Nemzetközi kapcsolatok		22,5
Bukmékeri játékok adója	210,0	210,0
Sportesemények támogatása	300,0	243,0
Forma-1		400,0
Beruházás (központi sportlétesítmények)	1500,0	700,0
Összesen	9844,8	10073,9

7. táblázat. *Egyéb költségvetési támogatások (1999–2000)*
(millió forintban)

Minisztérium	Fejezet	1999	2000
BM	RHSE	27	
	Rendészeti Sportszövetség	15	
	Diáksport normatív		1676,5
FVM	Kiemelt sportlétesítmények	528,4	167,4
OM	Felsőoktatási tömegsport normatíva	30	52
	Összesen	600,4	1895,9

Az állami pénzek egy új koncepció szerint osztották el. A rendszer sajátossága, hogy a pénz kb. egynegyede nem operatív célokra, hanem hosszú távú fejlesztésekre és beruházásokra irányul (kb. 2,7 milliárd forint). Szintén megállapítható az előző évi költségvetéssel összevetve, hogy a sportszervezetek tá-

mogatása – az inflációt nem is számolva – 3,7%-kal csökkent.¹⁵ Mindez azt bizonyítja, hogy a kormányzat hosszú távon gondolkodik, és a sport üzleti átalakulását készíti elő.

Nem szabad megfeledkezni a napi működéshez szükséges pénzekről sem, mert így a nehéz helyzetben lévő sportegyesületek még rosszabb helyzetbe kerülhetnek. A költségvetést tovább vizsgálva láthatjuk, hogy a szabadidős sporttevékenység minden eddiginél nagyobb támogatást kap, ami összhangban áll a kormányzat prioritásával: „egészséges testben egészséges lélek”.¹⁶ A Wesselényi Miklós Sport Közalapítvány az NSKA és NISZKA összevonásával jött létre, feladata a szabadidős sporttevékenység fejlesztése, valamint az egykori Gerevich Alapítvány sportösztöndíjrendszerének működtetése. Összességében a szabadidősport közel 1 milliárd forinttal gazdálkodhat. Új koncepció az Olimpiai Műhelytámogatás rendszere is, amely öt sportágat (vívás, kajak-kenu, úszás, kézilabda, cselgáncs) kiemelt juttatást jelent. Ez a módszer rengeteg vitára adott okot az érintett, azaz inkább a támogatásból kimaradt sportágak körében. Ez tipikus példája volt a megfelelő egyeztetés nélkül meghozott döntésnek. A műhelyek támogatása mellett 350 millió forintot kap a Magyar Olimpiai Bizottság is, ez azt tükrözi, hogy a kormányzatnak fontos a jó olimpiai szereplés. Új elem a kiemelt sportágak támogatása: az atlétika és a labdarúgás mellett az idei évtől a kosárlabda is részesül ilyen támogatásban. A kormányzat – az 1998. évi LXXXI. törvény alapján – az olimpiai érmesekre is kiterjesztett járadékot évi 183 millió forinttal finanszírozza, valamint a fogyatékosok sportját is kiemelten támogatja.

Az egyéb előirányzatok közül a felsőoktatási sport támogatása érdemel figyelmet. Az 1999. évi sportköltségvetés kb. 0,33%-át alkotja az ország büdzséjének. Nemzetközi összehasonlításban a 0,3% körüli aránynem nevezhető kevésnek, de nehéz összehasonlítást végezni, hiszen az Európai Unió országaiban sem egységes az állami támogatások mértéke. Franciaország büdzséjének csak 0,29%-a sport jellegű kiadás,¹⁷ mégis a francia sport nagyon jó anyagi feltételekkel rendelkezik. Ha az európai országok sportra fordított juttatásait vizsgáljuk (8. táblázat,¹⁸ millió ECU-ben), Magyarország a középmezőnyben található.

8. táblázat.

Ország	Állami támogatás	Önkormányzati támogatás	Összesen
Ausztria	12,47	68,75	81,22
Belgium	35	65	100
Csehország	32,62	9,5	46,6
Dánia	-	289,9	289,9
Egyesült Királyság	84,25	1100	1184,25
Észtország	2,77	4,89	7,66
Finnország	-	344,1	344,1
Franciaország	1140	3810	4950
Hollandia	21,6	470,7	492,3
Izland	0,72	11,04	11,76
Izrael	8,14	32,57	40,71
Lengyelország	48,85	-	48,85
Litvánia	4,48	5,8	10,28
Magyarország	16,28	13,51	29,79
Norvégia	28,5	61,97	90,47
Olaszország	31,96	1,26	33,22
Portugália	41,04	215,44	256,48
Svájc	38,89	394,11	433
Svédország	64,64	422,9	487,54
Szlovákia	7,84	-	7,84
Szlovénia	4,2	14,7	18,9

A SPORTPOLITIKA SZEREPLŐI

A kormányzat

A sportpolitika aktorai közül talán legnagyobb szerepe a kormányzatnak van. Különösen így van ez jelenleg hazánkban, mert itt az érdekegyeztetés gyengesége miatt nagyrészt a kormányzati akarat érvényesül. A kormányzat számára a sport a lehetőségek és problémák halmaza. Mivel a sportot a magyar társadalom nagy része szereti és figyelemmel kíséri, a kor-

mányzatnak meg kell oldania a felmerülő problémákat, vagy legalábbis megpróbálnia kezelni ezeket. Az a helyzet, hogy a sport kérdése kimaradjon a kormányzat munkájából, egy fejlett társadalomban elő sem fordulhat.

Az 1990-ben megalakult Antall-kabinet programja így szól: „a kormány nem tekinti másodrendűnek a testnevelés és sport terén reá nehezedő feladatokat”.¹⁹ Ennek ellenére meg kell állapítanunk, hogy a kormány működése során kevésbé volt elkötelezett a sport iránt. Ennek egyik oka az volt, hogy a rendszerváltozás utáni években a gazdasági és politikai átalakulás szabályozása mellett nem jutott elég idő és energia a sportra. Ezt a sport iránt elfogult, a sporttal foglalkozó emberek is megérthetik, hiszen a rendszerváltozás „levezetése” és problémáinak kezelése hatalmas terhet rótt a kormányra. A másik ok pedig a kormány tagjai esetében a személyes motiváció hiánya lehetett: a kormánytagok közül nem volt, aki igazán elkötelezettje volt a sportnak. A kormány elismerte a sportot fontos területnek, a legszükségesebb teendőket elvégezte, de átütő eredményeket nem tudott felmutatni. Nem készült el a tervezett sporttörvény (csak egy országgyűlési határozati javaslat), az önkormányzati törvény a sportot nem kötelező, csak fontos feladatként jelölte meg, a szerencsejátékok játékadójának kérdését sem rendezték, valamint a sportolók utazási kedvezménye is megszűnt. Mindenképpen pozitív eredmény azonban az, hogy az országgyűlés a testedzést mint alkotmányos jogot az alaptörvénybe foglalta, az egyesülési jogról szóló törvény alapján a sportszervezetek önállósodtak, és megkezdődhetett a sport civil szervezeteinek kialakulása. Rövid távon kedvező hatást váltott ki a sportszervezetek köztartozásainak elengedése 1992-ben. A kormányzat legnagyobb eredménye az iskolai testnevelés és diáksport érdekében kidolgozott tornaterem-építési program megvalósítása. Ehhez 1991-ben 450 millió forint, 1992-ben 500 millió forint állt rendelkezésre pályázati úton, és a program segítségével mintegy 550 tornaterem felépítéséhez nyújtott hathatós segítséget.

Az MSZP-SZDSZ kormány programja szerint „a Kormány a testnevelést és a sportot nemzeti ügynek tekinti, amelynek gyakorlása az állampolgárok szabad és önkényes elhatározásán alapul”.²⁰ A kormány feladatul tűzte ki többek között a Nemzeti Sport Alap közalapítványi formában történő működését, egy új sporttörvény, valamint a nonprofit törvény megalkotását, illetve a sportszervezetek köztartozásainak rendezését. A ciklus első két évében a kormányzati sportirányítás terén látványos intézkedések nem történtek. A Bokros-csomag rendelkezései a sportban is éreztették negatív hatásukat, de a két kormányzópárt közötti ellentétek sem váltak a sport hasznára.

Az áttörést a sporttörvény megalkotása és elfogadása hozta meg. Az OTSH elnöke kezdeményezésére egy parlamenti képviselőkből, valamint külső szakértőkből álló bizottság jött létre

1994 júliusában a sporttörvény kidolgozására. Egy év után a bizottság benyújtotta a kész törvényjavaslatot a Belügyminisztériumnak. Itt az egész törvényt átdolgozták, a sport finanszírozásának kérdéseit rendező részek helyett szervezeti és igazgatási kérdésekre helyezték a hangsúlyt. A parlament részére benyújtott törvényjavaslat tehát nem az OTSH, hanem a BM Törvény-előkészítési Főosztályának elképzeléseit tartalmazta. A sporttörvény, bár rengeteg kritikát kapott, mégis rendkívül fontos a magyar sport életében. Elvégre 75 év óta ez volt az egyetlen olyan jogszabály, amely kizárólag a sport kérdéseivel foglalkozott. A törvény rendelkezéseinek értelmében megalakultak a közalapítványok, a törvény pontosan meghatározta az önkormányzati feladatokat, valamint a sportági szakszövetségek helyzete is tisztázódott.

Az 1998-ban megalakuló Orbán-kormány újszerű sportirányítási rendszert hirdetett meg. A kormány elsődleges célja az egészséges nemzet megteremtése, és e cél elérésében fontos szerepet szánt a sportnak. A kormány a sportszféra egységének megteremtését tűzte ki célul, melyben a kormányzati döntések a társadalmi érdekeket szolgálják. A sportkormányzat hosszabb távon egy jól működő, és a piaci és az állami finanszírozási sporttevékenységeket egymástól világosan elválasztó sportrendszer óhaját kialakítani. A versenysportot – különösen a labdarúgást – hosszú távon pontos adófizető ágazatként képzelik el.

Politikai pártok

A nagyobb parlamenti pártok választási programjaiban külön fejezetet szentelnek sportpolitikai elképzelései bemutatására, bár igazán komolyan csak az 1994-es választási programokban merült fel a sport mint szakpolitika kérdése. A legtöbb párt sportpolitikai céljai hasonlóak voltak: új sporttörvény megalkotását, a sportegyesületek köztartozásának rendezését, valamint a sport finanszírozási rendszerének áttekintését tűzték ki célul. A Fidesz 1994-ben még nem önálló sporttörvény megalkotását, hanem csak a sport rendeletekkel történő közvetlen szabályozását javasolta. Szintén nem tartotta fontosnak önálló sportminisztérium felállítását.²¹

Az 1998-as pártprogramok viszont már nagy hangsúlyt fektetnek a sportpolitika kérdésére. Az MDF önálló minisztérium kialakítását, a Nemzeti Mozgásprogram bevezetését, valamint az iskolai testnevelés szerepének növelését tartotta szükségesnek.²² Az SZDSZ programjában a testnevelő tanárok anyagi megbecsülését, a szabadidősport fejlesztését, illetve az élsport területén gyökeres szemléletváltást sürget.²³ Az MSZP komoly, 8 oldalas sportprogramja a következő intézkedések meghozatalát tartja szükségesnek: az óvodások és alsó tagozá-

tos iskolások körében a mindennapos testnevelés bevezetése, a sporttörvény átfogó módosítása, valamint a sportfinanszírozás középtávú koncepciójának kidolgozása. Emellett prioritásként kezeli a sportegészségügy fejlesztését, a doppingolás elleni szigorú fellépést, illetve a lakosság testedzési feltételeinek bővítését.²⁴ Érdekesség, hogy az egyik parlamenti pártunk, a MIÉP programja abszolút nem tartalmaz sportpolitikai irányelveket.

Az érdekvédelmi szervezetek

A sportban is – mint a legtöbb szakpolitikában – nagy szerep hárul az érdekképviseleti szervezetekre, a szövetségekre, hiszen ők jelentik a kapcsolatot a civil szféra és az állami kormányzat között. Legfontosabb szerepük a közpolitikai ciklus első két szakaszában, a kezdeményezés és a megformálás időszakában van. Ők azok, akik a sporttársadalomban felmerülő problémákat és igényeket megpróbálják közvetíteni a kormányzatnak és az országgyűlésnek, valamint az egyeztető, illetve törvény-előkészítő tárgyalásokon a sportszféra érdekeit képviselik. Szerepük rendkívül fontos, hiszen nyomásgyakorló tevékenységükkel jó pozíciót harcolhatnak ki a sport számára. Ehhez mindenképpen egy erős, egységes, központi érdekvédelmi szervezet kell, amely összegzi a sportban dolgozó egyének, illetve szervezetek igényeit, és ezt markánsan képviseli is a tárgyalásokon. Mindez a nyugat-európai fejlettebb társadalmakban már így működik. Nemzeti sportszövetségek alakultak, amelyek ernyőszervezetként fogják össze a sportági, valamint egyéb, a sporttal kapcsolatos szövetségeket. Így az állami vezetés komoly tárgyalópartnerként számol velük: Európa több országában ezek a nemzeti sportszövetségek részt vesznek a költségvetés előkészítésében, valamint megfigyelőként a parlamenti munkában is. Magyarország egyelőre távol van ettől az ideális helyzettől. Nincs még kialakult civil szféra, még csak a kezdeti lépéseknél tartunk. Ez a helyzet a szocialista rendszer következménye. A rendszerváltozással járó problémák meghozták az igényt a kormányzati döntések befolyásolására. Ekkor kellett volna kiépíteni egy egységes érdekképviseleti rendszert. Sajnos nem ez történt: a szereplők az érdekeket nem tudták megfelelően egyeztetni, s ennek nyomán egy „szétszórt” struktúra jött létre.

A Magyar Sportszövetség például a sportági szakszövetségek ernyőszervezeteként alakult meg 1992-ben. Ez a legjelentősebb sportbeli érdekszervezet, jelenleg 73 szervezet a tagja, köztük a sportági szövetségeken kívül megyei sportszövetségek, valamint egyéb sportszervezetek is (pl. Magyar Diáksport Szövetség, fogyatékosok sportszövetségei stb.). A Magyar Sportszövetség érdekképviseleti, valamint 12 területen szolgáltatási tevé-

kenységet is folytat (utaztatás, fordítás stb.) a szakszövetségek munkájának megkönnyítése érdekében. 1992 óta az ENGSO tagja, így a magyar sport nemzetközi képviselőjét is ellátja.

Néhány évvel korábban, 1989-ben megalakult egy másik szervezet, a Sportegyesületi Tanács, amely 1991-től Sportegyesületek Országos Szövetségeként (SOSZ) működik. Ez a kiemelt sportegyesületek érdekeinek képviselőjére szerveződött. Az állami bázisszervek általi támogatása 1989–90-ben mintegy 5 milliárd forinttal csökkent²⁵, az állami közterhek megnöttek, tehát féltől volt, hogy a sportegyesületek nem tudják fenntartani tevékenységüket. A SOSZ létrejötté egyik szempontból érthető, hiszen a túlélés forgott veszélyben, de célszerű lett volna átgondolni, hogy mindezen feladatokat egy csúciszervezet lássa el.

Újszerű kezdeményezés az 1998-ban alakult Olimpiai Sportágak Szövetsége, amely nagyon kicsi apparátussal, állami támogatás nélkül működik. Meg kell említenünk még az Országos Sportszakszervezetet is, amely igazából nem képvisel jelentős érdekérvényesítő erőt, főleg a sportlétesítmények Magyarországi Szövetségével együtt. A felsőoktatási sporttevékenységet szervezi és irányítja a Magyar Egyetemi és Főiskolai Sportszövetség (MEFS), amely 1999-ben jelentős anyagi gondokkal küzdött a költségvetési támogatás hiánya miatt.

A szabadidős sporttevékenység érdekvédelmére szerveződött többek között a Magyar Diáksport Szövetség, a Magyar Szabadidősport Szövetség, a Magyar Természetjárók Szövetsége, valamint a Magyar Technikai és Tömegsportklubok Országos Szövetsége. Hét darab speciális szervezet alakult a fogyatékosok sportjának érdekében is, ezek közül a Magyar Mozgáskorlátozottak Sportszövetsége a legjelentősebb.

Külön kell említenünk a Magyar Olimpiai Bizottság (MOB) helyzetét. Ez a legrégebbi, legnagyobb hagyományokkal rendelkező sportszervezet Magyarországon több mint 100 éve, 1895-ben alakult). Feladata az olimpiai eszme ápolása, a nemzeti csapatok nevezése az olimpiai játékokra, valamint az olimpiai felkészülés és eredményes szereplés feltételeinek megteremtése. Jelenleg nagyon aktív szerepet játszik a magyar sportéletben, és elnöke, Schmitt Pál révén jó kapcsolatot épített ki a minisztériummal, valamint elismerik tevékenységét a nemzetközi szinten is.

Láthatjuk, hogy az érdek-képviselői rendszer elemei megvannak, de szükséges lenne ezek egységesítése, hogy e szervezetek a politikai aréna valódi szereplőivé váljanak. Remélhetőleg ez a folyamat hamarosan végbemegy, és akkor egy ernyőszervezet – valószínűleg a Magyar Sportszövetség – kialakításával eredményesebb lesz az érdekvédelmi tevékenység a jövőben. Elképzeléseim szerint a rendszer a következőképpen néz ki. A sportegyesületek egyes szakosztályai a megfelelő sport-

ági szakszövetségek tagjai, ezáltal tehát a Magyar Sportszövetség tagjai is lennének. Ebből következik, hogy a sportegyesületek érdekeit külön képviselő szervezetre nem lenne szükség. A sportági szövetségek mellett az eddigi tendenciának megfelelően a speciális sportszövetségek is tagjai lennének az ernyőszervezetnek, amely így erős képviselőt biztosíthatna a kormányzati munkában a sport számára, az ENGSO tagjaként pedig a nemzetközi sportéletben.

Média

A média, főleg az elektronikus sajtó egyre fontosabb a sportnak. Világméretű tendencia a 60-es évektől a sport, főleg a csapat-sportágak térhódítása az elektronikus médiában. A műholdas közvetítések megjelenése megteremtette a globalizáció lehetőségét a sport számára. Ennek kedvező hatása, hogy egyre több ember ismerhette meg a versenysport szépségeit, és ezzel esetleg kedvet kapott ő maga is a mozgásra. A televízió közvetítései által a sport kulturált szórakozási lehetőséget is biztosított a társadalom számára. A médiaszakemberek hamar rájöttek arra, hogy a jó sport által rengeteg nézőt lehet a képernyők elé ültetni, ezért a televízióban egyre nagyobb szerepet kaptak a sportközvetítések. Ez természetesen a sport számára is hasznot hozott. A média segítségével a társadalom jobban megismerhette a sportot. Nyugat-Európában a televíziós jogdíjakból származó bevételek a szövetségek, ligák, valamint a sportegyesületek költségvetésének legnagyobb részét alkotják. Ez egy természetes piaci folyamat, hiszen a sportolók általi „szolgáltatás” a média segítségével jut el a fogyasztóhoz, amiért a médiának a teljesítmény értékének megfelelő árat kell fizetnie. Ez az egyesületek számára biztos bevétel, amelyre a jövő évi gazdálkodásukat alapozni, tervezni tudják. Hazánkban ez a folyamat még nem kristályosodott ki, a csapatok legfőbb bevételi forrása a szponzori pénz. Ezek a pénzek bizonytalanok, így nem lehet hosszú távon tervezni, és emiatt a magyar csapatoknál csak a rövid távú – általában túlélési – célok érvényesülnek.

A társadalom részéről az igény itthon is megvan a sportközvetítésekre. Sajátos helyzetben van a hazai médiapiac is. A TV2 és az RTL Klub stratégiájának nem része a sport, és csak nagyon kevés sportközvetítést ad, az MTV pedig megfelelő tőkeerő híján nem jelent igazi bevételi forrást a csapatoknak. A verseny hiányában a sportágak kénytelenek az MTV-nek eladni a közvetítés jogát, jóval a tényleges értéke alatti áron. A rendezetlenségből eredő pereskedések, a jogdíjak helyzete miatti viták – főleg a labdarúgás, illetve csapatsportágak terén – nem kedveznek a sport számára, és tovább lassítják a rendeződési folyamatot. Történtek próbálkozások önálló sportcsatorna beindítására

(Hungary Sport, Hungarosport), de ezek rövid idő alatt kudarcba fulladtak. A csapatsportágak minőségének javulnia kell, amennyiben jobb áron szeretnék értékesíteni „szolgáltatásait”, hiszen a műholdon fogható külföldi csatornák kínálata kedvezőbb a sportrajongók számára. A két kereskedelmi televízió is ezért nem foglalkozik magyar bajnoki mérkőzések közvetítésével, mert ezt a tevékenységet nem itéli nyereségesnek.

Hosszú távon szükséges a média és a sport kapcsolatának rendezése. Első lépésben az állam feladata mindkét szakterület, illetve kapcsolatuk jogi szabályozása, és a megfelelő feltételek megteremtése. A második lépésben pedig a piac önszabályozó mechanizmusa kialakítja a megfelelő viszonyokat – természetesen csak akkor, ha lesz eladható teljesítmény.

Egyéb szereplők

Rendkívül fontos feladat a testnevelés és a sport számára is a tudományos kutatás, valamint a megfelelő szakemberek képzése. Ennek intézménye az egykori Testnevelési Főiskola, amely a 2000. év őszi tanévétől kezdve – a felsőoktatási integráció következtében – a SOTE Testnevelési és Sporttudományi Karaként működik. A Magyar Testnevelési Főiskolát az 1921. évi LIII. törvénycikk rendelkezése alapján 1925-ben alapították. 1975-ig főiskolai, 1975-től egyetemi képesítést nyújt az ott végzett szakembereknek. Jelenleg a testnevelő tanári és szakedzői képzés mellett gyógytestnevelő, egészségtan-tanári, humánkineziológus, valamint sportmenedzser szakokon is lehet képesítést szerezni. Sokáig csak itt folyt egyetemi szintű testnevelő tanári képzés, de 1995-től a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetemen is beindult a képzés.

Ki kell emelni az Országos Sportegészségügyi Intézetet is, amely a magyar sportegészségügy központja. Az egyszerűen Sportkórháznak nevezett intézménynek is szembe kell néznie az integrációs folyamattal, valószínűleg a közeljövőben valamilyen nagy budapesti kórház irányítása alá kerül ugyanis. Az itteni kutatólaboratóriumban végzik egyébként a magyar doppingminták vizsgálatát, valamint egyéb sportegészségügyi kutatásokat is. A sport szellemiségének, az olimpiai eszmének és mozgalomnak, valamint a régi idők sportjának bemutatója a Népstadionnál működő Testnevelési és Sportmúzeum. Ezek az intézmények nem az ISM, hanem a megfelelő tárca (oktatási, egészségügyi, kulturális) irányítása alá tartoznak, költségvetési támogatásukat is onnan kapják.

A magyar sportrendszerre, illetve sportpolitikára közvetett befolyást gyakorolnak különböző nemzetközi sportszervezetek. Ezek közül legjelentősebb a Nemzetközi Olimpiai Bizottság (NOB), a Nemzetközi Sportszövetségek Szövetsége (AGFIS), az

Európai Olimpiai Bizottság (EOC), valamint a már említett ENGSO. A magyar sportvezetők jelen vannak és aktívan közreműködnek ezekben a testületekben. Kiváló sportdiplomataink közül Schmitt Pál a NOB protokollfőnöke és Végrehajtó Bizottságának tagja, Aján Tamás az AGFIS alelnöke, Nádori László pedig az ENGSO Végrehajtó Bizottságának tagja. Mellettük számos magyar sportvezető vesz részt a különböző sportágak európai testületeiben is.

POLITIKAI ÜGYEK (ISSUES)

A közpolitikai vizsgálat utolsó szakaszaként az elmúlt 10 év azon sportügyeit szeretném bemutatni, amelyek a politikai napirendre kerültek, szerepeltek a parlament munkájában, és a kormányzat is komolyan foglalkozott velük.

Az egyik legfontosabb és legnagyobb érdeklődést kiváltó ügy a labdarúgás kérdése. Magyarországon a labdarúgás „nemzeti ügy”, ennek ellenére az elmúlt 10 évben mélypontra jutott. A helyzet annál jóval összetettebb, mint hogy egy-két intézkedés megoldja a problémákat. Egy olyan, hosszú távú stratégiára van szükség, amely megfelel a helyi adottságoknak, körülményeknek, és el lehet fogadtatni az érintettekkel. A jobb eredmények elérése érdekében fontos, hogy a program kidolgozását és beindítását következetes végrehajtási folyamat kövesse. A példa előttünk van, hiszen ha megvizsgáljuk Törökország vagy Norvégia esetét, megfigyelhetjük a fejlődési folyamatot. Az 1986-os világbajnokság selejtezőin még Anglia válogatottja két mérkőzésen (összesítve) 13-0-ra páholta el Törökország legjobbjait.²⁶ Németországban az UEFA-kupa elődöntőjében a legjobb török klubcsapat a Galatasaray 4-2-es összesítéssel kiütötte az angol Premier League egyik élcsapatát, a Leeds Unitedet és bejutott a kupa döntőjébe. Mindez nem azt jelenti, hogy az angolok elfelejtettek focizni, hiszen ők jelenleg is Európa legjobbjai közé tartoznak. Ez egyértelműen a törökök dicsérete, akik időt, pénzt és energiát nem sajnálva kidolgoztak, felépítettek, és működtettek egy olyan rendszert, amely „hozza az eredményeket”. Nálunk az elmúlt években csak kapkodás és látszattervékenység történt. A politika közvetlen beavatkozása a világbajnoki pótselejtezőn Jugoszláviától elszenvedett 12-1-es összesítésbeli vereség után kezdődött. Ekkor, 1997 novemberében, az akkori miniszterelnök, Horn Gyula egy ötfős bizottságot állított fel – Tibor Tamás vezetésével – a magyar futball „megmentésére”. A Magyar Labdarúgó Szövetség (MLSZ) és a válogatott élén is váltás történt, Laczkó Mihály helyett Kovács Attila foglalta el az elnöki posztot, a kispadon Csank Jánost Bicskei Bertalan váltotta. A bizottság munkájának eredményeképpen megtörtént a sporttörvény módosítása 1998-ban, mely szerint a profi bajnok-

ságokban a csapatok csak gazdasági társaságként indulhatnak. Ez egy tipikusan olyan lépés volt, amelytől sem a bajnokság színvonala, sem az utánpótlásképzés, tehát összességében a magyar labdarúgás színvonala sem lett jobb. Az elkövetkező fél év a válogatott – sajnos csak átmeneti – sikerei miatt nyugodtan zajlott. Az új kormányzat nem tekintette partnernek az MLSZ elnökét, kezdettől fogva új közgyűlés összehívását sürgette. Az 1998. december 5-i közgyűlés azonban megerősítette – a közvélemény szimpátiáját élvező – Kovács Attilát az elnöki poszton. 1999. február 4-én a frissiben kinevezett Deutsch Tamás ifjúsági és sportminiszter – törvénysértő működésre hivatkozva – felfüggesztette az MLSZ elnökét, elnökségét és Ellenőrző Bizottságát, és a szövetség élére felügyelőbiztosként Bodor Andrászt nevezte ki. Az eset rendkívül nagy vihart kavart. A sportminiszter azzal érvelt, hogy ő csak a sporttörvény 27. § d) bekezdésében foglalt jogait gyakorolta. Az idézett bekezdés viszont ellentétes a Nemzetközi Labdarúgó Szövetség alapszabályával, amely a szövetségek önkormányzati elven szerveződő, önálló, demokratikus működését írja elő. A sportminiszter e döntésével szembe szállt a nemzetközi szövetséggel, de vereségre ítéltetett. A FIFA kilátásba helyezett szankciói hatására Deutsch kénytelen volt meghátrálni, és visszahelyezte hivatalába az MLSZ vezetését. Ez a lépés nem volt meglepő, hiszen 1997-ben a lengyel sportminiszter hasonló körülmények között, a FIFA nyomására volt kénytelen visszahelyezni posztjára a Lengyel Labdarúgó Szövetség elnökét. Az ügy következménye, hogy a miniszter és ezáltal az újonnan alakult minisztérium is heves támadások kereszttüzébe került a politikai élet és a közvélemény részéről egyaránt. Deutsch Tamás, az addig népszerű politikus, a közvélemény-kutatási adatok szerint néhány hónap alatt a politikások népszerűségi rangsorának végén találta magát. Az MLSZ-ügy a legnagyobb kormánypárt, a Fidesz-MPP népszerűségének is ártott, hiszen még a koalíciós partner is komolyan bírálta Deutsch viselkedését. Az ügy a magyar labdarúgás nemzetközi megítélését is komolyan veszélyeztette, és a 2004-es Európa-bajnokság rendezési jogáért küzdő osztrák–magyar közös projekt munkáját is veszélyeztette.

A másik aktuális probléma a futball-huliganizmus kérdése. A huliganizmussal még a nyugat-európai országok is sokszor szembesülnek, pedig legtöbbjük hatalmas erőfeszítéseket tett a stadionbeli erőszak felszámolására. Magyarországon ez még halálos áldozatot nem követelt, de egyre veszélyesebb méreteket ölt, úgyhogy foglalkoznunk kell vele. Az Ifjúsági és Sportminisztérium ezt meg is kezdte a nyugati (főként angol) rendezési programok tanulmányozásával. Beindult a „Szurkolj, ne háborúzz!” kampány, kormányrendelet született a sportesemények rendezéséről és a nézők biztonságáról, tehát a szabályozási folyamat elindult. Kiemelkedő, rövid távú eredményeket nem

szabad várni, nagyon hosszú időnek kell eltelnie ahhoz, hogy kiűzzük a huliganizmust a stadionokból. Ezért nagyon remélem, hogy ezen a területen nem történnek politikai konfrontációk, hanem a sportpolitika szereplői összefognak, és együttesen megteremtik a megfelelő körülményeket a stadionokban és azok környékén. A labdarúgással kapcsolatban meg kell említenem két olyan „issue”-t, amelyek komoly hatással voltak a magyar külpolitikára is: az 1992-es Slovan Bratislava–Ferencváros UEFA-kupa meccsen történt szlovák rendőri túlkapásokat, valamint a Ferencváros–Ajax Bajnokok Ligája meccsen a magyar szurkolók rasszista megnyilvánulásait. Mindkét ügy jócskán túllépett a sport keretein, a parlament napirendjére is bekerülve komoly hazai, és főleg nemzetközi viták tárgyát képezte.

Rendkívül fontos és komplex kérdés a sportszervezetek halmozódó köztartozásainak rendezése. A téma a sportpolitika napirendjén az elmúlt 10 év során folyamatosan jelen volt, a parlamentben is viszonylag sokat foglalkoztak vele a honatyák. A folyamat első rendezési kísérleteként az Antall-kormány 1992-ben mintegy 1 milliárd forintot tartozást engedett el a sportszervezeteknek, de ez nagyon hamar újratermelődött. A tartozásokat a mindenkori kormány hallgatólagosan eltűrte, komoly beavatkozások, egy-két kivételtől eltekintve, nem történtek. Átfogó rendezési terv 1998 őszén született az akkor még a Miniszterelnöki Hivatal ifjúsági és sportügyi államtitkárságán Dénes Ferenc vezetésével. Ekkor már a sportszervezetek köztartozásai elérték a 7 milliárd forintot.²⁷ A rendezési terv lényege, hogy azoknak az egyesületeknek, amelyek vállalják és teljesítik is a jövőbeli pontos járulékfizetést, az állam elengedi tőketartozásaikat, valamint azok pótlékait. A szerződéseket megkötötték, az akció még nem fejeződött be, de sajnos vannak olyan egyesületek (Vác, Csepel, Spartacus), amelyek már most sem tudnak megfelelni a szerződésben foglaltaknak. Ezen egyesületek, valamint köztartozásaik sorsa további rendezést vagy határozott állami beavatkozást igényel.

Komoly állami szabályozás szükséges a doppingolás tilalmának betartatása érdekében is. Magyarországon a kormányzat rendkívül következetes a szigorú ellenőrzés kérdésében. A büntető törvénykönyv 1998. decemberi módosításával a tiltott szerekkel élő sportolók akár egy évig terjedő szabadságvesztéssel is sújthatók. Deutsch Tamás az 1999. februári lausanne-i doppingellenes konferencián tartott előadásában kifejtette: „a nemrég alakult minisztérium a versenysportolók egészségvédelme mellett nagy gondot kíván fordítani a megelőzésre, valamint a nevelésre is”.²⁸ Ennek érdekében 1999. június 7-én A magyar sport tisztaságáért címmel nagyszabású konferencia zajlott a Testnevelési Egyetemen. Ennek ellenére sajnos a közelmúltban is voltak magyar doppingügyek (Gécsek Tibor, Benedek Tibor és Hercegfalvi Zoltán esete), valamint a legújabb

sokk számunkra, hogy két atlétánk, Szekeres Judit és Dobos Gábor doppingminta lett pozitív. Az esetek nagy részében szándékosság nem igazolható, de a gyanú árnyéka így is rávetődik a magyar sportra.

A politikusok számára megnyugtató téma az olimpiai felkészülés és szereplés kérdése. Szerencsére az olimpiai mozgalom ügyében abszolút mértékben nemzeti egység érvényesül, az olimpiai érmeseket az egész ország ünnepli párhovatartozástól függetlenül. A parlamentben napirend előtt megemlékeznek az olimpiai helyezettekről, valamint a köztársasági elnök és a miniszterelnök általában fogadást ad a legsikeresebb sportolók tiszteletére, amelyen állami kitüntetésekkel is honorálják a sportbeli eredményeket. Az 1996-os atlantai játékokon az előző két olimpiához képest mérsékelten szerepeltek a sportolóink (9. táblázat.)²⁹

9. táblázat. Az utóbbi három olimpia magyar eredményei

	Szöul	Barcelona	Atlanta
Létszám	200	219	218
Aranyérmek száma	11	11	7
Ezüstérmek száma	6	12	4
Bronzérmek száma	6	7	10
Érmek száma	23	30	21
Olimpiai pontszám	209	207	150
Helyezés az éremtáblázaton	6.	8.	12.
Helyezés az érmek száma szerint	10.	6.	12.
Helyezés a pontok szerint	6.	7.	11.

BEFEJEZÉS

A fentiek alapján a következőket emelném ki: irányítási szempontból külön kell választani a szabadidő- és az élsport kérdését. Az élsportnak – a legújabb szakirodalom szóhasználatban: a látványsportnak – mindenképpen a tercier szektorban, a szórakoztatóipar részeként kell működnie, tehát üzleti alapú átalakulásra van szükség. A hatékony és eredményes látványsport három feltétele ugyanis a következő: a jó minőségű szolgáltatás (sportteljesítmény), a megfelelő környezet, valamint a profi tá-

jékoztatás. Nálunk azonban egyikről sem beszélhetünk. Az igazán látványos sportágakban (pl. labdarúgás, kosárlabda) nincs megfelelő színvonal, a körülmények (létesítmények helyzete, sporthuliganizmus) végképp nem európai színvonalúak, valamint a sportmarketing is gyerekcipőben jár még Magyarországon. A három feltétel biztosításához sok pénz szükséges, amit a sportszféra szereplői jelenleg nem tudnak előteremteni saját erőből. Szükség van tehát az állami szerepvállalásra.

Az állami hozzájárulás azonban több problémát is felvet. Az egyik az, hogy a kormányzatnak rendkívül célirányosan kell elosztani az állami pénzeket, valamint szigorúan ellenőriznie kell ezek felhasználását. A második az, hogy az átalakulási folyamat lezárulása után az állami pénzek mennyisége – kizárólag a látványsport területén – egyre inkább csökkenjen, ezzel is kényszerítve a sportvállalkozásokat a piaci viszonyok közötti minél hatékonyabb gazdálkodásra (a Forma-1 támogatása jelenleg már ezen elvek szerint történik).

Az átalakulás azonban nem egyszerűen pénzügyi tényezők függvénye. A sportnak mint szórakoztató iparágak számára van a minél nagyobb társadalmi elismertségre és népszerűségre. Ehhez Magyarországon szemléletváltásra is szükség van – a sportban tevékenykedők és az egész társadalom részéről is. Fokozni kell a sporttudományos kutatásokat, ki kell alakítani a korszerű sportszakemberképzés rendszerét (azaz nem csak jó edzőket, sportorvosokat, hanem a sportban is járatos jogi, illetve gazdasági szakembereket kell képezni), valamint támogatni szükséges az utánpótlást. A legnehezebb feladat a megfelelő társadalmi hozzáállás kialakítása, ami csak egy rendkívül hosszú folyamat eredménye lehet. Ebben sokat segíthet a nemzetközi tapasztalat, valamint a magyar sportolók jó szereplése.

A sport kapitalizálódásának folyamata nem minden sportágat érint egyforma mértékben, hiszen vannak kevésbé látványos sportágak, amelyek nem valószínű, hogy az üzleti szférában megállják helyüket (pl. vívás, kajak-kenu). Ezek fennmaradásához nagyon fontos az eredményes szereplés a különböző világjátékokon, valamint a nemzeti hagyományok ápolása. Mivel ezek a sportágak nem tudnak könnyen beépülni az üzleti szférába, így az állam támogatása szükséges a zavartalan működéshez. (Persze azt mindenképpen meg kell jegyezni, hogy a kiemelkedő sportolók itt is könnyen „eladhatók” és tudnak szponzort találni, de a legköltségesebb az, míg kinevelünk egy „sztár” sportolót.) A modern sportpolitikában a cél egy olyan sportrendszer kialakítása, amely fontos és pontos adófizető üzleti ágazat, illetve állami támogatásra csak a piaci kudarcok kiküszöbölésére van szüksége.

Az élsport mellett azonban semmiképpen sem szabad megfeledkeznünk a szabadidős sporttevékenységekről. Ez a társadalom egésze számára még fontosabb, mint a versenysport.

Nézzük, mik lehetnek a testnevelés és sport hatásai a társadalomra!

A testnevelés és szabadidősport paradoxona, hogy a befektetett pénz csak hosszú idő alatt és áttételesen térül meg. Holott tudjuk, a sport elősegíti az egészségesebb életmódot, tehát máris faraghatunk az egészségügyi kiadásokon, de ugyanígy említhetnénk az emberek által végzett sporttevékenység miatt növekvő munkateljesítményt is. Sajnos azonban ezek az elvek – mint általában a prevenciós tevékenységek – Magyarországon még nem találtak megfelelő tömegbázisra. Egyszerűbb felépíteni egy mozgásszervi klinikát, mint fejleszteni a szabadidősportot és így „csökkenteni” a mozgásszervi megbetegedések számát. Persze ez egy hosszú folyamat, amelyhez a megfelelő anyagi háttér még nem áll rendelkezésre, de a háttérben ott áll a kormányzati érdekellentét is. A kormányzatnak – a választási ciklus rövidege miatt – gyors, kézzelfogható eredményekre van szüksége.

Ma Magyarországon a felnőtt férfiak átlagosan 9 percet (!) sportolnak egy évben.³⁰ Ez egy tragikus tény, amelynek tudatában hosszú távú, komoly egészségpolitikai koncepció is szükségeltetik, a sport mint prevenciós eszköz előtérbe helyezésével.

A magyar sportirányításnak az élsport üzleti átalakítása, a szabadidősport fejlesztése, az uniós csatlakozás előkészítése és az egyéb operatív teendők mellett nagy figyelmet kell fordítania a hatékony közpolitikai rendszer kiépítésére, valamint a sportszféra egységének megteremtésére. A sportpolitika szereplőinek együttműködése, a közös döntések és a közös felelősségvállalás szükséges ahhoz, hogy a magyar sport megfeleljen az új évezred kihívásainak.

Jegyzetek

- ¹ Harcsár István: Vitanap a sportról. Az Országgyűlés Oktatási, Tudományos, Ifjúsági és Sportbizottsága, 1997. április 24.
- ² Alexandre Husting: *L' Union Européenne et le Sport* Les Éditions Juris-Service, 1998
- ³ Bayer József: *A politikatudomány alapjai*. Napvilág Kiadó, Bp., 1999
- ⁴ Ágh Attila *Közpolitika* című tanulmánya alapján. In: Gyurgyák J. (szerk.): *Mi a politika?* Osiris, 1999
- ⁵ Keresztényi József: *Kis olimpiatörténet* Gondolat, 1988
- ⁶ Barrie Houlihan: *Sport, policy and politics*. Routledge, London–New York, 1997
- ⁷ Részlet az MSZP és az SZDSZ között létrejött koalíciós megállapodásból. (Magyar Hírlap, 1994. június 27.)
- ⁸ Az 1996. évi LXIV. törvény alapján
- ⁹ Az 1996. évi LXIV. törvény alapján

- ¹⁰ Sárközy Tamás: A sportszakszövetségek jogállásának vitás kérdései, *Magyar Jog*, 2000. 2.
- ¹¹ A vizsgálatokat az Országgyűlési Napló CD-ROM segítségével végeztem
- ¹² Az első ciklus költségvetési törvényei (1990. évi CIV., 1991. évi XCI., 1992. évi LXXX. és az 1993. évi CXI. törvény) alapján.
- ¹³ A második ciklus költségvetési törvényei (1994. évi CIV., 1995. évi CXXI., 1996. évi CXXIV., 1997. évi CXLVI. törvény) alapján.
- ¹⁴ A harmadik ciklus költségvetési törvényei (1998. évi XC. és 1999. évi CXXV. törvény) alapján
- ¹⁵ Gallov Rezső: Figyelem! – Itt a pénz beszél. *Nemzeti Sport*, 1999. január 28.
- ¹⁶ A Magyar Köztársaság kormányának programja, 1998-2002
- ¹⁷ Alexandre Husting: *L' Union Européenne et le Sport*. Les Editions Juris-Service, 1998.
- ¹⁸ Nádori László: Az EU és a magyar sport. *Iskolakultúra*, 2000. 5.
- ¹⁹ A Nemzeti Megújulás Programja (MDF kormányprogram), 1990.
- ²⁰ A Magyar Köztársaság Kormányának programja, 1994-1998
- ²¹ Fiatal és felnőtt (Na mozgás!... – összefoglaló a Fidesz sportprogramjáról). Fidesz választási program, 1994.
- ²² Az MDF választási programja, 1998.
- ²³ www.szdsz.hu
- ²⁴ Fejlettebb sport – Egészségesebb nemzet. (Részlet az MSZP választási programjából). 1998.
- ²⁵ Válságrendezési programot - de azonnal!, *Köztársaság*, 1992/33.
- ²⁶ Bocsák Miklós: *Mundial '86*. Budapest, 1986.
- ²⁷ Forrás: Tamás Tibor: Adós, fizess!, *Népszabadság*, 1998. december 3.
- ²⁸ Forrás: "Francia" felszólalás, *Népszabadság*, 1999. február 3.
- ²⁹ Tények könyve '89, '93, '97.
- ³⁰ Bruckner Gábor: Kilencperces tragikomédiák. *Népszabadság*, 1998. december 28.

IRODALOM

- Bayer József: *A politikatudomány alapjai*. Napvilág Kiadó, 1999.
- Gyurgyák János (szerk.): *Mi a politika?* Osiris, 1999.
- Barrie Houlihan: *Sport, policy and politics*, Routledge. London-New York, 1997.
- Alexandre Husting: *L'Union Européenne et le Sport* Les Editions Juris-Service, 1998.
- Sárközy Tamás: *A magyar sportjog alapjai*, HVG-Orac, 2000.
- M. Schobert-M. Sulzbacher: *A sport és az Európai Unió*. ASKÓ-OTSH, 1997.
- Keresztényi József: *Kis olimpiatörténet*. Gondolat, 1988.
- Sportköltségvetés 1999. ISM szakmai kiadványsorozata
- Berényi Sándor: *A testnevelési és sportközigazgatás*. Megjelent: Ficzeré L.-Forgács I. (szerk.): *A magyar közigazgatási jog*. Osiris Kiadó, 1999.
- Nádori László: Az EU és a magyar sport. *Iskolakultúra*, 2000. 5. sz. (megjelenés alatt)
- Gallov Rezső: Figyelem! – Itt a pénz beszél. *Nemzeti Sport*, 1999. január 28.
- Sárközy Tamás: A sportszakszövetségek jogállásának vitás kérdései. *Magyar Jog*, 2000. 2. sz.

- Budai Ervin: Sport(t)örvényben fuldokolva. *Magyar Szemle*, 1999. 3-4. sz.
- Rózsasligeti L.-Tóth Cs.: A sport szerepe az önkormányzatoknál. *Magyar Közigazgatás*, 1995. 11. sz.
- Frenkl R.-Kertész I.: A magyar sportirányítás 1945 után. *História*, 1995. 5-6. sz.
- Kolláth György: A készülő sporttörvény jogi sarokpontjai. *Gazdaság és Jog*, 1995. 3. sz.
- Gallov Rezső: *Új típusú együttműködés lehetőségei a dekoncentrált szervek és a megyei önkormányzatok között.* (Előadás az „Európába megy-e a megye?” c. konferencián 1991. október 24-26.) Pécs, 1992.
- Vitanap a sportról.* Az Országgyűlés Oktatási, Tudományos, Ifjúsági és Sportbizottságának kiadványa, 1997. április 24.
- A sportról. Törvényalkotási háttéranyag.* (Szerk.: Csákó B.-Harasztiné) HID 35., 1999.
- A sportról. Törvényalkotási háttéranyag.* (Szerk.: Csákó B.-Baráthné), HID 10., 1996.
- Bruckner Gábor: Kilencperces tragikomédiák. *Népszabadság*, 1998. december 28.
- Tamás Tibor: Adós, fizess!, *Népszabadság*, 1998. december 3.
- Országgyűlési Napló 1990-1994, 1994-1998, 1998-, CD-ROM

